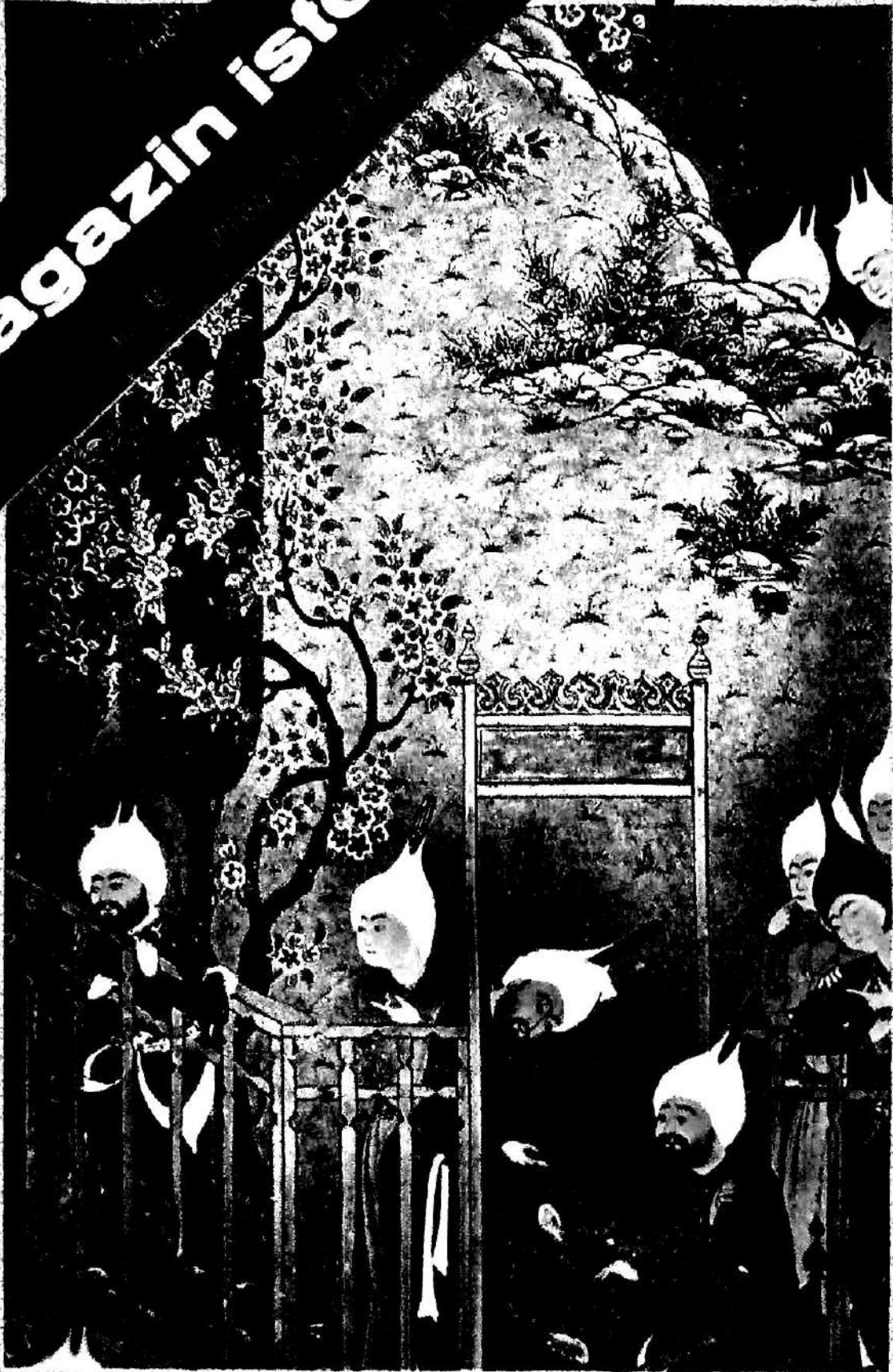

magazin istoric

1976

1930: DEZBATERI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI

LIVIA DANDARA

În perioada dintre cele două războaie mondiale, Parlamentul României a fost adesea arena unor aprinse discuții. În confruntarea de opinii au răsunit glasuri care abordau cu realism, de pe poziții patriotice și dând expresie unor convingeri democratice, problemele aflate în dezbatere. Evocăm două secvențe semnificative.

Virgil Madgearu:

„Nu vrem

să mai auzim

numele lui Hitler
în acest Parlament”

Expresie a politicii celor mai reacționare cercuri, fascismul s-a lovit, încă de la primele sale manifestări, atât în alte țări, cât și în România, de puternica împotrivire a întregului nostru popor. Datorită luptei desfășurate, sub conducerea Partidului Comunist Român, de masele populare, în primul rând de clasa muncitoare, ascensiunea fascismului în țara noastră a putut fi barată o lungă perioadă de timp.

Opoziția față de această politică ultrareacționară, condamnarea ei fermă a constituit terenul ce a unit, în numeroase rânduri, oameni politici de păreri și din partide diferite. Un astfel de moment s-a petrecut și în sesiunea Parlamentului din toamna anului 1930, când, în unanimitate, membrii acestui înalt for s-au ridicat împotriva încercării lui A.C. Cuza de a elogia fascismul.

Erau vremuri tulburi, nesigure și prevestitoare de noi încercări și privațiuni pentru poporul român. Trecuseră câteva luni de când

prințul Carol sosise în țară și, revendicându-și pretențiile la tron, devenise regele Carol II. Cuvântul cel mai uzitat al timpului: criză. Criză monarhică, criză financiară, criză agrară, criză de guvern, criză în partide, criză morală... Schimbări în guvern, manevrări de portofolii ministeriale, disensiuni și dizidențe în partide, declarații contradictorii, zvonuri alarmiste, polemică în gazete. În această atmosferă se deschidea, la 15 noiembrie 1930, cea de-a treia sesiune ordinară a Parlamentului sub legislatura P.N.T. (venit la guvern în noiembrie 1928). Parlamentul reflecta în totalitatea sa încordarea și confuzia din viața politică. Deși guvernul (prezidat de G.G. Mironescu) trebuia să se sprijine pe o majoritate în Cameră, din ea lipseau tocmai liderii de frunte ai partidului: Iuliu Maniu (retras „misterios” la Bădăcin), Al. Vaida Voievod (plecat și el la Valea Seacă), Grigore Iunian și alții. Opoziția, cu excepția averescanilor (absenți pe tot timpul dezbaterilor), după luni de boicot parlamentar în trecuta sesiune, participa la dezbateri hotărâtă însă să demonstreze, cu orice preț, incapacitatea de guvernare a noii formații ministeriale național-țărăniște, și, implicit, necesitatea aducerii altor partide la putere.

Un discurs ridicol...

În acest Parlament, dezbinat de patimi și interese politicianiste, au existat însă și momente de autentică coeziune și unanimitate de conduită, inclusiv din partea unor oameni politici care mai târziu au evoluat spre dreapta: momentele care vizau interesele naționale vitale ale poporului român confruntat în acea vreme cu pericolul reprezentat de fascismul în ascensiune și revizionismul revanșard extern, care amenințau integritatea și suveranitatea statului nostru.

În după-amiaza zilei de 13 decembrie 1930 și în ședința următoare, în cadrul discuțiilor privind Răspunsul la mesajul tronului a luat cuvântul și A. C. Cuza, șeful Ligii Apărării Național Creștine¹. Nu vom stăruii asupra

¹ Vezi Magazin Istoric, nr. 11/1969, 11 și 12/1973.

conținutului întregului său discurs. El se rezuma, în esență, la vechile-i teorii antisemite, ridicole și absurde, devenite laitmotiv al tuturor intervențiilor sale, pe care, abuzînd de răbdarea auditoriului, Cuza le-a „dezvoltat” vorbind pe parcursul a două ședințe, opt ore și jumătate! Ceea ce a declanșat o justificată indignare din partea celor de față, a fost invocarea repetată, sfidătoare a ideologiei fasciste și a numelui lui Adolf Hitler, pentru care bătrînul naționalist nu-și ascundea simpatia, mărturisindu-și speranța în victoria ideilor lui.

În Răspunsul la mesaj, guvernul reafirmase hotărîrea României de a urma cu consecvență „politica noastră externă, în concordanță cu aspirațiunile poporului nostru”, care „nu putea să urmărească decît țeluri pacifiste, prin respectarea tratatelor în vigoare și o conlucrare cît mai sinceră și mai devotată cu Societatea Națiunilor”. Or, spre deosebire de unanimitatea antevorbitorilor parlamentari — de la exponenții majorității național-țărăniște, pînă la adversarii cei mai înverșunați ai ei — care își manifestaseră acordul cu această politică conformă intereselor naționale, A.C. Cuza a făcut opinie separată. Mărturisindu-și totală neîncredere față de Liga Națiunilor, considerînd-o perimată, la fel ca și tratatele de pace postbelice, el a susținut, în fața unei adunări consternate, necesitatea revizuirii tratatelor și a reorganizării Societății Națiunilor.

Cu toate protestele celorlalți parlamentari, el și-a dezvoltat imperturbabil argumentările, apelînd la diverși doctrinari străini, ajungînd să proslăvească — pentru prima oară în Parlamentul românesc — acțiunile nazismului german, apreciat de el ca o „formidabilă mișcare”, pronosticînd ziua cînd Parlamentul german „în alcătuirea lui de astăzi” va fi desființat, constituindu-se un altul care „va însemna triumful definitiv al ideii naționale, creștine și arice, antisemite”. A continuat să persifleze „subrezenia” tratatelor de pace din sistemul de la Versailles, subliniînd că ceea ce a determinat primirea lui este tocmai mișcarea din Germania, prin „reușita lui Hitler, despre care dl. ministru de Domenii [V. Madgearu — n.a.] se exprimă așa pe deasupra, fără să-și dea seama de însemnătatea ei internațională”. Alături de Hitler, a continuat A. C. Cuza, a intervenit un alt om politic „de mare însemnătate”, Mussolini, care „cu brutalitatea lui diplomatică voită consideră revizuirea tratatelor în interesul lumii întregi”. Apreciînd cu sfidare ca „regretabile” izbucnirile celorlalți deputați împotriva lui Hitler, care — după părerea lui — „mine va fi stăpînul Germaniei [...] și pe care d-ta [Madgearu — n.a.] îl insultă în această Cameră a României unde, eu îl apăr”, Cuza nu ezita să amenințe (vizîndu-l tot pe Madgearu): „Dumneata mine vei fi înregistrat la Berlin că ai spus în Parlamentul românesc că nu permiți să se rostească numele lui Hitler”.

...și un torent de replici viguroase

În tot timpul celor opt ore și jumătate cît și-a rostit A. C. Cuza aberantul discurs, ceilalți parlamentari, indiferent de culoarea politică pe care o reprezentau (liberali, țărăniști, național-democrați, socialiști etc.) l-au interpellat virulent pe vorbitor, demonstrînd cît de străin îi este poporului român partidul pe care îl reprezenta, condamnînd doctrina și politica externă trădătoare a șefului L.A.N.C.-ului. Redăm doar cîteva dintre aceste intervenții, semnificative pentru starea de spirit profund patriotică, antifascistă a parlamentarilor români, și, totodată, pentru spiritul democratic de care erau animați în acele momente.

Virgil Madgearu (ministru al Agriculturii și Domeniilor): „...Consider ca lipsit de sentimentul cel mai elementar de responsabilitate atacul dvs. împotriva Societății Națiunilor. De altminteri, sinteți absolut singularizat în această atitudine, pentru că întreaga națiune română privește cu toată încrederea la opera de pace a Societății Națiunilor [...] D-ta ești prea bătrîn ca să-ți pese de oamenii cari ar pieri într-un nou război, dacă teoriile lui Hitler ar învinge. Ridicol este tot discursul d-tale de la început pînă la sfîrșit. Vorbește de România. Nu vrem să mai auzim numele lui Hitler în acest Parlament [...] Țin să afirm, d-le Cuza, că din fericire pentru această țară sinteți singurul om care gîndiți, așa cum ați arătat că gîndiți în această chestiune. Toate partidele politice răspunzătoare de destinele acestei țări sînt împotriva acestor păreri, cu totul singuratic, pe care dvs. le-ați exprimat astăzi de la această tribună”.

M. Ralea: „Ați devenit o curiozitate de muzeul Dacă ai avea conștiință, d-le Cuza, te-ai rușina să mai vorbești aici”.

Petre C. Andrei: „[Aici, în Parlament—n.a.] nu ești între copiii [studenții—n.a.] ale căror capete le zăpăcești d-ta. Nu-ți este permis să spui aberațiuni de asemenea natură, care sînt demne de un creier obosit și ajuns la adînci bătrînețe. Te rog să fii cuviincios și dacă nu poți să vorbești cuviincios, să nu mai pîngărești tribuna [...] Așa creștere cum le-ai dat d-ta adeptilor d-tale, ar trebui să te faci să fii răspunzător față de d-ta însuși și să te mustre conștiința, dacă mai ai conștiință. Ai zăpăcit copii nevinovați, ești autorul moral al asasinatului lui Manciu [...] Datorită acțiunii d-tale în această materie, nu mai însemnezi nimic la Universitatea din Iași”.

D. Manu (vicepreședinte al Adunării): „Cum justificați aici, chiar nota cea dureroasă nouă, nota revizuirii tratatelor pe baza căreia s-a ales acest partid¹ pe care veniți acum să-l aduceți de pildă Parlamentului nostru? Te rog, de aceea, să nu mai faci paradă de națio-

¹ Manu se referă la campania purtată de hitleriști pentru revizuirea sistemului de tratate de la Versailles, folosită de naziști drept principal argument electoral — n.a.

nalism, pentru că d-ta trădezi această cauză națională”.

Apărându-l pe I.G. Duca (absent din ședința Parlamentului), care fusese atacat de Cuza în discursul său pentru faptul că la Oradea, într-o cuvîntare, își exprimase convingerea că românii își vor apăra țara „pînă la ultima picătură de singe”, deputatul național-țărănist, **Eduard Mirto** s-a făcut ecoul întregii Camere, apreciind că Duca „merită toate aplauzele”.

I. Mihalache (ministru de Interne): „D-le Cuza, și dacă națiunea, luîndu-vă în serios, v-ar aduce la putere, cam ce ați face?”

Pregătit să răspundă la o asemenea întrebare, președintele L.A.N.C.-ului, în risetele întregului auditoriu, a dat citire unui memoriu, cu multe paragrafe și puncte, înaintat — spunea el — lui Carol II încă din septembrie 1930, care cuprindea o prezentare detaliată a doctrinei cuziste și un plan de guvernare în care partidele, Parlamentul, democrația ș.a.m.d., erau sortite să dispară în eventualitatea că regele și-ar fi însușit dezideratele cuziste.

Exprimînd indignarea Camerei, **C. Gogopol** a rostit un aspru discurs în dubla sa calitate: de deputat și fost student al ex-profesorului de economie politică. Explicînd care era adevărul în legătură cu „popularitatea” doctrinei lui Cuza în Universitate, el aprecia că aceasta era doar o iluzie, căci studenții nu se lasă tîrîți într-o astfel de politică. „Dacă vă închipuiți că acel tineret zglobiu, neexperimentat, pornit către un entuziasm factice [...] dacă vă închipuiți că aplecîndu-se peste discursul dv. — cînd poate un frate al lor, sau un văr, sau un părinte, au căzut între cei 800 de mii¹ cari au murit spre a clădi ceea ce dvs. încercați a dărîma — dacă vă închipuiți că nu vor fi turburate conștiințele lor și dacă credeți că puteți justifica în ochii lor concursul pe care îl dați fabricilor de sticlă din România [aluzie la spargerea geamurilor de la prăvăliile evreiești — n.a.], prin încercarea criminală de a destrăma tot ceea ce este reazăm sufletesc al țării acesteia [...], să-mi dați voie, d-le Cuza, să deplîng pe dascălul care a putut și poate să pervertească atît de adînc, printr-o obsesiune diabolică” o parte din acest tineret.

Dar nu numai numeroasele interpelări au dat măsura atitudinii parlamentarilor români. Întreaga atmosferă din Cameră a fost deosebit de agitată în timpul celor două ședințe în care A. C. Cuza și-a rostit cuvîntarea. Cum balcoanele erau arhipline de asistență publică și ziariști și cum se știa că în zilele următoare opinia publică internă și internațională va lua cunoștință de cele întimplate în Parlamentul român, la sfîrșitul discursului lui Cuza, un deputat — **Emil Fagure**, ziarist independent, fost membru al Partidului Social-Democrat, directorul cotidianului **Lupta** — a făcut propunerea de a se trimite o telegramă Societății Națiunilor, în care să fie exprimat profundul atașament al României față de opera de garantare a tratatelor și a păcii de către fo-

rumul internațional de la Geneva. Propunerea a determinat o remarcabilă intervenție a savantului **Nicolae Iorga**: „Cred că ar fi inutil. Este așa bine știut că noi avem și nu putem avea decît o singură politică. Nu putem să fim noi înșine adversarii noștri. Pe de altă parte, politica pe care România a făcut-o și rezultatele la care a ajuns în marginile dreptății sale netăgăduite, sînt binecunoscute și aceste rezultate au fost totdeauna susținute de Liga Națiunilor, care a cinstit România alegîndu-și ca președinte pe unul din cei mai distinși oameni politici români [N. Titulescu — n.a.], încît a reveni asupra unor sentimente pe care le știe toată lumea, ar însemna să se arate că aceste sentimente au slăbit în sufletul nostru al tuturor. De aceea, cred că nu e bine să insistăm tocmai asupra lucrurilor în care credem mai mult și de care sîntem mai nedespărțiți, în toată dezvoltarea politicii noastre”.

*
* * *

Atitudinea demnă, plină de patriotism, de respingere a ideologiei fasciste s-a manifestat deseori, în decursul deceniului patru, la mulți dintre parlamentarii care luaseră cuvîntul în cadrul acestor două ședințe. Lor li s-au adăugat și alte personalități politice. Confruntările cu fascismul — intern și extern — au determinat dezvoltarea unei puternice mișcări antifasciste, iar unii dintre deputați — **Virgil Madgearu**, **Petre Andrei**, **Nicolae Iorga** — alături de alte personalități cunoscute pentru crezul lor antifascist — **I. G. Duca**, **Ărmand Călinescu**, **Victor Iamandi** — au plătit cu viața convingerile lor.

Nicolae Iorga: „România nu are prisos de oameni”

Momente semnificative pentru poziția lucidă pe care s-au situat unii oameni politici ai vrenii față de realitățile cu care era confruntată țara găsim și în dezbaterile parlamentare din anul 1929. Criza economică începuse să-și arate devastatoarele efecte. Guvernul național-țărănist încerca, între altele, să „rezolve” tot mai mult acuta problemă a șomajului prin stimularea emigrărilor. În ședința Parlamentului din 20 februarie, un deputat a cerut miniștrilor de resort să urgen-

¹ Referire la pierderile umane suportate de poporul român în timpul primului război mondial — n.r.

teze eliberarea pașapoartelor pentru toți cei care, mînați de sărăcie, voiau să emigreze spre diferite „pămînturi ale fîgăduinței”. A răspuns ministrul secretar de Stat Voicu Nițescu. El a arătat că S.U.A. fixase pentru țara noastră o cotă anuală de cca. 600 emigranți, cotă care și fusese acoperită pe anul în curs; în ceea ce privește Canada, care fixase cota de 1 200 oameni — formalitățile erau complicate. Dar, a continuat ministrul, guvernul a făcut și va face demersurile atât pentru mărirea cotei de emigrare, cît și pentru simplificarea formalităților.

În cuvîntul său, Nicolae Iorga a protestat vehement împotriva acestei atitudini față de soarta oamenilor, arătînd că țara nu are nici un interes să fie sărăcită de țărani și de muncitori, că aceștia, ajunși pe alte meleaguri, vor fi întrebuințați „la ultimele funcțiuni”, fiind obligați să facă „ceea ce nu fac americanii”, care „pentru aceea îi și primesc, nu pentru binele lor”.

Unii reprezentanți ai guvernului au încercat să explice că solicitanții se găseau într-o situație economică dezastruoasă, că nu li se puteau oferi locuri de muncă, că în Valea Jiului șomerii nu aveau unde să fie plasați... Iorga a replicat, indicînd o serie de soluții — lucrări publice, reducerea aparatului birocratic — care să ofere oamenilor posibilitatea de a munci: „Mai tăiați din funcționarii inutili [...], mai tăiați de aiurea și dați țărănilor de lucru și țineți-i în țară”. „Tot sîngele îmi clocotește în vine — a adăugat el — cînd aud lucrurile acestea”.

În continuare, marele istoric a evocat adevărata soartă a celor emigrați. În timpul unei vizite pe care o făcuse în Portugalia, văzuse la Porto cetățeni români care, întorși din Brazilia, nu mai aveau posibilități materiale pentru a-și continua drumul pînă acasă. Cu toată intervenția sa pentru grabnica lor repatriere, a aflat că oficialitățile portugheze negăsind bani, „ca să nu-i mai țină de

pomană în Porto, i-au trimis în Uganda.” „Apoi să iasă românii din țara lor — a exclamat cu amărăciune Iorga — ca să păță ceea ce au pățit ceilalți din Brazilia, apoi orice s-ar zice, orice intervenție diplomatică și orice drept al cetățenilor [s-ar invoca] — eu pe mizerabilul care îmi fură pe fratele meu cel mai bun și-l pune în robia aceasta, eu îl apuc de gît și-l bag la închisoare”.

În ședința Parlamentului din 13 martie 1929, Iorga a avut o nouă intervenție, pe aceeași temă. Ea a fost determinată de o publicație a prefectului de Bacău ce aducea la cunoștința „muncitorilor fără lucru” că dacă voiau să plece în Franța (unde s-ar fi găsit „ocupațiune în agricultură și industrie”) trebuiau să se prezinte pînă la 8 martie 1929 la Oficiul de plasare Bacău. Contrariat de oficializarea acestei acțiuni, un deputat l-a interelat pe I. Răducanu, ministrul Muncii, asupra „zelului” prefectului de Bacău. În răspunsul său, ministrul a arătat că guvernul francez era dispus să primească în unele întreprinderi industriale și în agricultură lucrători din România. În consecință, Ministerul Muncii a considerat de datoria sa să facă o investigație asupra numărului disponibil al muncitorilor amatori, deoarece statul român nu dispunea de mijloace materiale îndestulătoare pentru a înlătura șomajul.

Și de această dată, Iorga a reacționat indignat, considerînd că „România nu are prisos de oameni”, că „exportul” românilor nu era o soluție și că altele trebuiau să fie măsurile guvernului pentru evitarea șomajului. Relevînd faptul că, pentru masele muncitoare, condițiile de viață din România de atunci nu erau deloc ușoare, marele savant sublinia, în spiritul unui înalt patriotism că tocmai de aceea „trebuie să aibă cineva o înaltă cultură a inimii ca să facă ceea ce fac cițiva dintre ai noștri, între care am plăcerea să mă număr și eu, care, dacă ar fi țara de o mie de ori mai rea, înțeleg aici să le rămînă și munca și oasele”.

PLANȘELE NOASTRE

① În ciuda portretului fizic respingător pe care l-au lăsat istoricii, Ludovic XI este înfățișat de pictorul anonim ca un tînăr cu o privire visătoare, citind versuri dintr-o carte în formă de inimă (Ludovic cel Stărutor și misterioasa sa moarte, p. 52)

② ③ Investitura domnilor din țările române se făcea conform unui fastuos ceremonial, care confirma statutul special al principatelor. În imagine, alaiul domnitorului Țării Românești, Constantin Ipsilanti (1802-1806) mergînd la Sublima Poartă pentru a primi investitura: domnitorul Ipsilanti (1); boierii munteni (2); căpetenia ienicerilor (3); ienicerii (4). Acuarela de Anca Brucan după Marcu Calfa — Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (Ceremonialul domnesc, moștenire a Bizanțului, p. 11)

④ Siegfried (a), Brunhilde (b), Gunther (c), și unul dintre pitici (d) stăpîni ai unei comori uriașe (Cîntecul nibelungilor, p. 33)